

Dombóvári János

A ZEMPLÉNI ZONGORAOKTATÁS NAGYASSZONYA, ASZTALOSNÉ LÉVAY ADÉL EMLÉKÉRE

Asztalosné Lévy Adél (1902–1974) zongoraművész-tanár születésének 120. évfordulója évében, egykori lakhelyén emléktáblát avattak. A család kezdeményezte, Sátoraljaújhely Város Önkormányzata felkarolta, az ünnepséget a Lavotta János Alapfokú Művészeti Iskola pedig megszervezte, hogy az 1928-ban államilag engedélyezett magán zeneiskola alapítójának szeretett városában, a történelmi Zemplén hajdani székhelyén méltó emléke legyen.

A történelmi hűséghez hozzátartozik, hogy Asztalosné Lévy Adél születésének centenáriuma évében a Lavotta János Alapfokú Művészeti Iskola akkori vezetése a tantestület, a volt tanítványok részvételével a Lavotta-ház pódiumtermében emlékülésen idézték fel az iskolarendszerű zeneoktatás elindítójának napjainkig ható tevékenységét.

A Lavotta Alapítvány kuratóriuma 1992-ben posztumusz Lavotta János-díj adományozásával emlékezett a sátoraljaújhelyi zenei élet fáradhatatlan szervezőjére.

Ezzel az írással halálának 50. évfordulója évében rá emlékezünk.

Amikor 1987-ben Sátoraljaújhelyre érkeztem, találkozásom a zongoraoktatás zempléni fejedelemasszonyával az igazgatói szobám falán lévő, az állami zeneiskola első tantestületét megőrkítő tablókép volt. Nézegettük egymást, mit sem sejtve a bekövetkezett évtizedekről, amikor névadóként, iskolaalapítóként magam is a nagy előd nyomdokába léphettem...

De kit is tisztelhetünk a – Zathureczky Edéhez hasonlóan – a szepességi Iglóról származó, inkább törékeny alkatú, kitartásában, ügyszeretében annál szívósabb Asztalosné Lévy Adél zongoraművész-tanárban?

A család Sátoraljaújhelyre költözésében döntő szerepe lehetett a több nyelven beszélő, a katonaság kötelékéből kilépett édesapának, aki az akkori, fontos kereskedelmi központú vármegyeszékhelyen leánya neveltetésében a zenének és a nyelveknek kiemelkedő szerepet szánt. A tanítás lehetősége a lengyel származású Molnár Gyuláné (Donáth Anna) személyében adott volt, aki a zongora mellett nyelveket is oktatott, s ennek eredménye lett Lévy Adél német, angol, francia nyelvtudása.

Egyenes út a Zeneakadémiára

Zongorajátékát a fővárosban, a Fodor Zeneiskolában¹ folyó magas színvonalú oktatás emelte olyan szintre, amely után szinte egyenes út vezetett a Zeneakadémia zongora szakára,

¹ Fodor Ernő (1878–1944) zongoraművész olyan művészek társaságában tanult, mint Bartók, Kodály, Hubay, Weiner, Dohnányi. A zenepedagógus 1903-ban hozta létre országos híré magán zeneiskoláját (ma Tóth Árpád Zeneiskola), amely vezetése alatt a Zeneakadémia előkészítő tanfolyamaként működött. A Fodor Zeneiskola központi műhellyé vált, itt születtek például a tantervek, hangszeres iskolák, s új módszert dolgozott ki zenei tehetségek oktatására, s hamarosan mintája lett a következő évtizedekben egyre szaporodó alapfokú zeneiskoláknak.

ahol Keéry Szántó Imre volt mestere. Lévay Adél büszkén vallotta, hogy tulajdonképpen „*mi is Liszt Ferenc dédunoka-tanítványai vagyunk, hiszen Keéry Szántó Imre tanára az a Thomán István volt, akit pedig Liszt Ferenc tanított.*”² Keéry Szántó Imre az alábbi jellemzést írta tanítványáról: „*Lévay Adél évek óta szorgalmas, munkás tanítványom, jól képzett pianista és intelligens, muzikális leány, aki bármely nagyigényű tantestületben kitűnően meg fogja állni.*”³ Tanárát olyannyira példaképének tekintette, hogy fényképe zongoraszobája falát díszítette. Mint ahogy szeretettel emlékezett Lévay Adél kiváló tanáira

is: Székely Arnoldra, a zongora-tanárképző vezető tanárára, Senn Irénre,⁴ valamint kamarazene óráira Weiner Leónál.

Senn Irén a gyakorló iskola vezetőjeként szintén meggyőző ajánlást írt Lévay Adélról: „*Komoly, lelkiismeretes egyén. Sok pedagógiai érzékkel tanít. Melegen ajánlom.*”⁵

A beszélgetések során lelkesen idézte fel az ebben az időben szintén a Zeneakadémián tanító Bartók Béla és Dohnányi Ernő alakját. A zongora szakon nagyszerű évfolyamtársai voltak: Hernádi Lajos, Galánffy Lajos, Kadosa Pál pedig egy évfolyammal fölötte járt.

Okleveles zenetanári képesítését egyebek mellett Dr. Hubay Jenő, az Országos Magyar Királyi Zeneművészeti Főiskola főigazgatója, a Vizsgáló Bizottság elnöke látta el kézjegyével.

Magánzenede alapítója

A diploma megszerzése után Lévay Adél 1928-ban házasságot kötött Asztalos Béla festékkereskedővel. Még jóformán meg sem száradt a tinta kiváló minőségű oklevelén, amikor Sátoraljaújhelyre kerülve magánzenedéjének megalapításához a főhatóságtól az engedélyt megkapta. A térség zeneoktatásának erősödését eredményezte, hogy közbenjárására 1930-ban Szabó Ernő a Sárospataki Református Kollégium énektanári állására sikerrel pályázott. A tevékenysége nyomán új lendületet kapott a hegedűtanár-képzés, tanítványai – mint például Dr. Máczayné Gyuláné, Dr. Barsi Ernő, Járai István – művészként, tanárként helyüket mind megállták. Lévay Adél sárospataki kollégájában nagyszerű muzsikustársra lelt, számos

² FÖLDYNE ASZTALOS ADRIENNE: A zeneiskola-alapító. 100 éve született Asztalos Béláné Lévay Adél zongoratanár. SZÉPFALOM 13. kötet, a Kazinczy Ferenc Társaság Évkönyve. 2003. 354. oldal

³ Lásd Földyné Asztalos Adrienne már hivatkozott írását a 354. oldalon

⁴ 1920 és 1937 között a Zeneművészeti Főiskolán volt tanár, egyúttal a tanárképző tanfolyam gyakorló iskolájának zenei vezetői tisztségét is betöltötte. A Zongoraiskola (Molnár Antallal és Kálmán Györggyel, Budapest, 1929) szerzője.

⁵ Lásd Földyné Asztalos Adrienne már hivatkozott írását a 354. oldalon

Dr. Barsi Ernő

alkalommal adtak közös hangversenyt a Megyeháza⁶ dísztermében. Emellett Dr. Máczay Gyuláné,⁷ sokunk Mária nénije visszaemlékezésében nagyszerű, mindig telt házas növendékhangversenyekről tesz említést, s ahol a város magas rangú vezetői is megjelentek. Ugyanerről vall az egykori győri konzervatóriumi-, majd főiskolai tanár Dr. Barsi Ernő, aki méltatja Lévy Adél azon törekvését, hogy a növendékek lehetőleg minél több nyilvános szereplés által tegyenek szert előadói

rutinra s a magabiztos játék örömét tapasztalják meg. „Növendékeinek e hangversenyei eseményszámba mentek Sátoraljaújhelyen, ahol Szabó Ernő hegedűs tanítványai is szerepeltek. Nagy élmény volt számunkra, hogy nem csak a megszokott iskolánkban léphettünk dobogóra, hanem a Megyeháza dísztermében, Városi Színházban, hozzáértő lelkes közönség előtt.”⁸

A magánzenede fenntartója fáradhatatlanul dolgozott azon is, hogy a zongoraoktatás feltételeit javítsa, infrastruktúráját fejlessze, akár saját erőből is. Ennek során hozzáépítéssel bővítették Kazinczy utcai családi házukat, hogy az így összenyitható szobák hangversenytermet alkotva mintegy 150 fő számára a részvételt tegye lehetővé. A tanítványok szeretettel gondolnak vissza az őszi-téli alkalmakra, amikor elmondásuk szerint a növendékhangversenyek alkalmával „belépődíjként” egy-egy fahasábot vittek magukkal.

Dr. Máczay Gyuláné

Asztalosné Lévy Adél növendékei körében

A történetnek e pontján az emlékezés írójának déjã vu érzése támadt, ugyanis zeneiskolás koromban Szerencsen, legkisebb húgom zongoratanáránál, Szászné⁹ Ica néni otthonában hegedűsként én is megtapasztalhattam ennek a házimuzsikálásnak különleges, meghitt, szeretet teljes hangulatát, ahol a hibázó növendék is csillogó szemmel állhatott fel a zongora mellől.

⁶ Az 1950-ig az egykori Zemplén vármegye székhelyeként funkcionáló barokk stílusú Megyeháza építését Salvator Aprilis olasz építész tervei szerint 1768-ban fejezték be. Már falai között köszöntötték az 1770-ben átutazó II. Józsefet, s itt fogadták 1809-ben és 1814-ben a Napóleon ellen vonuló orosz sereget is. Erkélyén mondta el Kossuth Lajos első szónoklatát, 1831-ben. Az északi épületszárny emeletén alakították ki Zemplén vármegye levéltárát, 1776-ban készült barokk szekrényosora ma is használatban van. A levéltárban dolgozott éveken át Kazinczy Ferenc, emlékét őrzi a Városháza belső udvarán felállított mellszobra, Pátzay Pál alkotása. Az épület előtti téren pedig Borsi Antal egész alakos szobra a Széphalomról a levéltárba gyalogosan igyekvő Kazinczyt ábrázolja.

⁷ Dr. Máczay Gyuláné (Balogh Mária) a szerencsi Zenepedagógiai Munkaközösségben volt tanára többek között a cremonai hegedűkészítő professzor Kónya Istvánnak, valamint Dombóvári Jánosnak. A sátoraljaújhelyi zeneiskolában pedig Balogh Klárát, Gulyás Andreát, Hőgye Helgát, Vajda Klárát juttatta zenei pályára.

⁸ Lásd Földyné Asztalos Adrienne már hivatkozott írását a 355. oldalon

⁹ Férje Szász László, 1949 és 1971 között volt görögkatolikus parókus Szerencsen.

A házi sütemények íz kavalkádja, a családi együttlét a hangszertanulás élményét mind gazdagította.

Az Asztalos-házaspár otthona a kamaramuzsikálás szentélyévé vált, ahol minden hónap harmadik vasárnapján a környék tehetséges fiataljai, ki-ki négykezeseket, mások szólódarabokat játszva adták át magukat a házimuzsikálás örömeinek.

Egy eredményesen működő zeneoktatás elengedhetetlen feltétele, hogy olyan tanárok tanítsanak, akik azonosulni tudnak a fenntartó pedagógiai elvárásaival, és képesek összetartó közösséget alkotni. Lévay Adélon kívül a tantestületben hat tanár¹⁰ oktatott, akik a zongora, hegedű, magánének főtárgyak mellett szolfézs órákat is tartottak.

Asztalosné Lévay Adél tanítványaival

A mindenség igazi és szép arca

A tanítványok visszaemlékezéseiből jól kirajzolódik Lévay Adél személyisége, s következtethetünk oktató-nevelő munkájában alkalmazott pedagógiai elveire, módszereire.

„Igen nyugodt, türelmes tanár volt. (...) Termete nem volt magas, de emberi értékei naggyá teszik, fölemelik őt, minden idők, minden elmúlás fölé.”¹¹

„Növendékeivel szinte családi volt a kapcsolata. Nemcsak a zenei képességeket fejlesztette, hanem kíváncsi volt otthoni életükre is. Sokszor látta el jó tanáccsal őket, tanítványait nagyfokú kötelességtudásra nevelte, csendes, halk szóval.”¹²

„Már a megjelenésében is volt valami fejedelmi.”¹³

„Adél néni egy marék apró gyöngyöt vett elő, és lassan kipergette a kezéből egy tálkára. Hallottam a gyöngypergés csilingelését és hozzá 'jeu de perles'. A szemléletes bemutatás során vált számomra teljesen érzékelhetővé, hogy milyen hangzásra kell törekedni egy zongoradarab eljátszása során. (...) Egyértelműen világossá tette tanítványai számára azt is, hogy szeret minket, tehát követel, és ez a magas színvonalú pedagógiai tevékenység megalapozta bennünk az élethosszig tartó zeneszeretetet.”¹⁴

„Zenepedagógiai alapelvei között szerepelt a pontosság, a darabok hangulatának megfelelő lelkiállapot megteremtése, a tudatos memorizálás, melynek köszönhetően egy-egy zeneművet ma is le tudok kottázni fejből. (...) Adél néni mítosza, a zene szeretére és megértésére nevelése a mai napig kíséri életemet.”¹⁵

¹⁰ Péceli János kántor, Sipos József énektanár (szolfézs), valamint a Kassáról áttelepült Podoblyák Ilona, Kovács Ferencné (zongora, szolfézs), Mádi Géza (hegedű), valamint a Kolozsvári Opera egykori énekese, Lőrinc Ferencné Klebovics Emilia (magánének).

¹¹ Galbavy Zsuzsanna. Lásd Földyné Asztalos Adrienne már hivatkozott írását a 357. oldalon

¹² Bajer Márta. U.o.

¹³ Darányi Ilona zongoratanár. U.o.

¹⁴ Botfalussy Magda. 356-357. oldal

¹⁵ Dr. Rácz Sándor főorvos. U.o.

Tusnádý László a darabválasztás szabadságát idézi fel visszaemlékezésében. Töredelmesen megvallotta Adél néniének, hogy ő bizony az otthoni gyakorlás során a feladott darabok mellett szívesen játszott mást is. „A jó művésztanár nő így jött rá arra, hogy milyen az ízlésem, beállítottságom, és ennek megfelelően válogatott azután hatalmas kottagyűjteményéből. (...) Ahol csak felcsendült az a nem hétköznapi lét-üzenetű hang, a szoba, a környezet egy belső, örök és szabad áramlás tartománya lett. Ebben a külön világban kerestem és megtaláltam a mindenség igazi és szép arcát, s tudtam, hogy ezért érdemes élni.”¹⁶

Az újhelyi zenei élet katalizátora

Lévay Adél a pódiumok gyakori szereplőjeként a növendékhangversenyek rendezése, a térség egyes hangszereseinek felkarolása mellett Sátoraljaújhely zenei életét elhivatottan szolgálta, s szervezte a magas színvonalú hangversenyeket az igényes hallgatóság számára. Az átépített és 1929-ben felavatott Városi Színház¹⁷ vonzó helyszínként szolgált az ide látogató művészeknek.¹⁸ Mivel oktató-nevelő munkájában Lévay Adél a tanítványok zenei

Böszörményi-Nagy Béla

műveltségének fejlesztését is kiemelt feladatának tekintette, a hangversenyeken kívül zenetörténeti előadásokat szervezett. A fiatal Mihály András¹⁹ például Beethoven gordonkaszonátáiról értekezett Sátoraljaújhelyen, a sárospataki középiskolai tanár Orbán István pedig egész zenetörténeti előadás-sorozatot tartott. A zenei pályára készülő növendékeket összhangzattan- és népzenei órák biztosításával készítette fel a továbbtanulásra.

Lévay Adél zeneiskolája két évtizeden át ontotta a tehetségeket, akiket a miskolci Bartók Béla Konzervatórium tanárai²⁰ szakfelügyeltek. Bő négy évtizedes zongoratanári munkájának gyümölcse az a számos zongoraművész – közülük a legismertebb Böszörményi – Nagy Béla²¹ –, hangszeres-, valamint énektanár, akik neki köszönhetik zenei pályára kerülésüket.²² De növendéke

¹⁶ Dr. Tusnádý László irodalomtörténész, költő, műfordító, professor emeritus.

Lásd Földyné Asztalos Adrienne már hivatkozott írását a 355, 357. oldal

¹⁷ GODZSÁK ATTILA: Sátoraljaújhely színházügyének fél évszázada. epa.oszk.hu 45-46. oldal

"Az új színházépületet 1929. január 12-én ünnepélyes keretek között Klebelsberg Kunó kultuszminiszter jelenlétében adták át. Az ünnepi estély Beethoven Egmont nyitányával kezdődött, amelyet a Kamarazene Egyesület adott elő. Utána a dalárda a *Magyar Hiszekegyet* énekelte, majd Orbán Kálmán polgármester mondott avató beszédet. Beszédében kiemelte, hogy „Legyen ez a színház szövetség, amely átvilágít a trianoni határon túl, amely lelkesíti, buzdítja azokat, akik a cseh szuronyok mögött magyarul gondolkodnak, magyarul éreznek és idesóvárognak Magyarország felé.” Az avatóbeszéd után további zeneművek hangzottak el, Kamarazene Társaság Mozart *E-dúr quintettjét* adta elő, majd a Lavotta énekkar Beethoven *Isten dicsősége* című művét énekelte el.”

¹⁸ Bánhalmi György, Darányi Lajos, Reményi Vera, Tusa Erzsébet zongora-, Göndör Márta, Kocsis Albert, Rákos Arnold hegedű-, Szeszler Tibor oboa-, valamint Konti Izidóriusz kürtművész

¹⁹ Mihály András (1917–1993) zeneszerző, karmester, gordonkaművész, 1978 és 1987 között az Operaház igazgatója

²⁰ Ág Magda, Erdélyiné Murin Lenke, Hollósy Kornél, Szűcs Ilona

²¹ Böszörményi-Nagy Béla (Sátoraljaújhely, 1912 – Boston, 1990). A Zeneakadémián Keéry-Szántó Imre növendékeként zongoraművészi oklevelet (1937), és ezzel egyidejűleg Szegeden bölcsészdoktori diplomát szerzett. A Zeneakadémián már a zongora tanszak tanáraként oktatott később hírnevet szerzett tanítványokat, mint Bächer Mihályt, László Ervint, valamint Zempléni Kornélt. 1948-tól Kanadában, majd az Egyesült Államokban élt zongoraművész, zenepedagógus, a Bartókot és Dohnányi Ernőt követő zongoristanemzedék egyik legjelentősebb alakja. Világszerte koncertezett, nevéhez fűződik Bartók III. zongoraversenyének magyarországi bemutatója.

²² Darányi Lajos zongoraművészek, Molnár Pál karmester, Asztalos Adrienne, Darányi Ilona, Hutka Katalin, Murin Lenke, Novák Ilona, Soltész Éva zongoratanárok, Asztalos Lóránd fuvolanár, Sebestyén Mária orgonista, Adriányi Pál ütőtanár, Barna Zsuzsa, Bájér Márta, Galbavy Zsuzsa, Hódossy Ilona, Ipolyi Katalin, Krasznai Márta, Stefanov Judit énektanárok.

Ambrózy Ágoston

volt a neves felmenőkkel rendelkező, sátoraljaújhelyi születésű hírlap- és regényíró, Ambrózy Ágoston²³ is.

Azonban nemcsak oktatót, hanem az egyre nehezebbé váló időkben együtt lélegzett a helyi társadalommal, iskolája – hol a Szent István kápolna²⁴-, hol pedig a szegénykonyha javára – jótékonysági hangversenyek szervezője.

A család a nagy háború viszontagságait még átvészelte ugyan, azonban az utána jövő kommunista diktatúra lesújtott áldásos, gyümölcsöző tevékenységükre. Az impériumváltás tragikus következménye lett, hogy 1949-ben Asztalosné Lévy Adél magán zeneiskoláját – férje festékkereskedésével együtt – a kommunista hatalom államosította.

Ezután Lévy Adél a miskolci irányítású Zenepedagógiai Munkaközösségben folytatta zongoraoktatói munkáját. Az 1957/58-as tanévben többet magával még a Művelődési Központban működtetett zeneoktatás részese, majd 1958 szeptemberétől a Városi Tanács létrehozta az állami zeneiskolát, amely indulásakor így máris egy jól működő intézményt kapott tanárokkal, magas osztályú növendékekkel. Még részese az első tanév tantestületének s 1959. május 3-án, a Mozart A-dúr zongoraverseny nyitó tételének szólistájaként a városi szimfonikus zenekar alapító koncertjének közreműködője. Három gyermeke közül kettőt – Dr. Földyné Dr. Asztalos Adrienne nyugalmazott főiskolai docens, valamint Asztalos Lóránd fuvolatanárt, de orvos fia, Béla Mátyás is zongorázott, fuvolázott – nevelt a magyar zenei élet számára. Hálás vagyok a sorsnak, hogy 1971 és 1987 között, egri kezdő tanárként Sátoraljaújhelyre érkezésemig a zeneiskolában, valamint az egri szimfonikusok között Lóci kollégája lehettem.

Balról a második Asztalosné Lévy Adél

Asztalosné Lévy Adél zenei öröksége

Megesik, hogy egy centenáriumi megemlékezés, egy emléktábla avatása²⁵ – új időszámítást sugallva a városi zeneoktatás történetében – mérföldkövé válik. Meglátásom szerint eljött az ideje annak, hogy az újhelyi zeneoktatás közel száz éves történetét újra gondoljuk, az első magán zeneiskola megalapításától napjainkig tartó állomásait egységes folyamatként kezeljük. Az egykori megyeszékhely zeneoktatásáról való eddigi gondolkodás

²³ Ambrózy Ágoston (1914–1998) Baumgarten-díjas újságíró, költő, író, műfordító. Zeneszerzőkről írt életrajzi regényei: *Borostyán* (Schubert), *Carmencita. Egy remekmű bukásának regénye* (Bizet), *Világos pillanat* (Schumann), *Napóra. Beethoven – Bettina – Goethe*.

²⁴ A Szár-hegy fennsíkján, a Magyar Kálvária végpontjára 1938-ban épített Szent István kápolna a kettős szentév megőrkítése szándékából Harasztos Gyula tervei alapján készült. Az itt található reliefen látható, amikor Szent István felajánlja a koronát Máriának, Magyarországnak patrónájának.

²⁵ A Lavotta János Alapfokú Művészeti Iskola a millennium évében ünnepi tantestületi értekezleten emlékezett Asztalosné Lévy Adél születésének centenáriumára, 2022 óta pedig egykori lakóházán emléktáblát helyeztek el.

Centenárium megemlékezés 2002-ben, Fehérné Sulyok Éva, Földyné Asztalos Adrienne, Dombóvári János

mint az újhelyi zeneoktatás centenáriuma-ról emlékezhetnek majd meg a – reméljük hálás – utódok. Nagy a kísértése annak, hogy számba vegyük mi valósult meg s mi az, ami az eltelt 96 év alatt is máig hiátus a zeneoktatásban. Azonban helyette emeljük tekintetünket az emléktáblára, amely reményeink szerint alkalmat ad majd arra, hogy a posztumusz Lavotta János-díjas Lévay Adél okleveles zongoratanár emléke előtt tisztelegve az utódok a centenáriuma-hoz közeledő, egységes újhelyi zeneoktatás ügyét hagyománya, a kultúrában betöltött súlya szerint tartsák szem előtt.

felülvizsgálatát, új megközelítését annak okán javaslom, hogy bő három évtizeden át voltam a Lavotta János Alapfokú Művészeti Iskola igazgatója²⁶, s a Lavotta János Kamarazenekar alapító-művészeti vezetőjeként pedig napjainkig jelentős feladatot látunk el a város zenei életében. Időszerűtlenné vált tehát a magán-, valamint zeneoktatás intézményi elválasztása, megkülönböztetése, hiszen joggal tekinthetjük Asztalosné Lévay Adél intézményalapítását, valamint 1928 és 1958 közötti zeneoktatói tevékenységét a művészeti iskola jogelődjének.

Az új időszámítás szerint pedig 2028-ban már,

Asztalosné Lévay Adél posztumusz Lavotta János-díja

²⁶ Dombóvári János mélyhegedűtanár, iskolaigazgató (1987–2018), a Széptan Alapfokú Művészeti Iskola alapítója, fenntartója (1996–).